

est, L. flagella publice suscipiat; ingenuus vero V. solidos det. Nam si eundem damni commovit iniuria, ut eum occideret aut debilitaret, pretium pecudis aut animalia reddat occisi vel debilitati, et nihil patiat iniuriæ.

IX. — Antiqua.

Si hos alienus sine domini voluntate operibus subiugetur.

Si quis bovem alienum iunxerit sine conscientia domini eius ad aliquid caricandum, sive pro voluntate sua retinendum, eiusdem meriti cum eo alium domino reddat.

X. — Antiqua.

Si quacumque animalia in trituris aræ fatigentur.

Si quis caballum, aut aliud quodcumque alienum animal in aream miserit, per singula capita singulos solidos reddat. Et si per hanc occasionem animal mortuum fuerit, et solidum reddat, et eiusdem meriti animal domino cogatur exolvere.

XI. — Antiqua.

Si pecus absque damno in clusuram mittatur.

Qui absque aliquo damno inclusura pecus detinuerit alienum, si servus hoc nescio domino fecerit, tantummodo XL. ictus accipiat flagellorum. Si ingenuus fuerit, per duo capita tremissem unum ei, cuius pecus inclusum est, cogatur exolvere. Quod si ex ipsis pecoribus aliquid debilitatum aut mortuum fuerit, iuxta superiorem legem compositio fiat.

XII. — Antiqua.

Si animal cuiuscumque faciat quodcumque damnosum.

Si cuiuscumque quadrupes aliquid fecerit fortasse damnosum, in domini potestate consistat, utrum quadrupedem noxium tradat, an ei qui damnum pertulit, vel aliquid exceptit adversi iuxta iudicis æstimationem componat.

XIII. — Antiqua.

Si quodcumque animal quacumque percussione debilitetur vel occidatur.

Si quis alienum iumentum percusserit, ita ut debile efficiatur, aut de ipsa fortasse percussione mortuum fuerit; ille qui percussit aliud eiusdem meriti domino reformare cogatur, et illud debile suæ vindicet potestati. Quod si iumentum non habuerit, pretium iustæ æstimationis domino iumenti restituat. Et similis ordo, tam de caballo, quam de bove vel reliquis animalibus ab omnibus observetur.

XIV. — Antiqua.

Si pecus alienum, sciente aut ignorante domino, gregi alterius misceatur.

Si cuiuslibet pecora cum alicuius animalibus se miscuerint, et hoc ipse perspexerit, et sic de ipsius grege abierint, ut nullam ex hoc conscientiam habeat; dominus pecorum sacramenta ab eodem accipiat, quod non ipsius fraude vel culpa exinde abscesserint, et nec sibi ea præsumpsit, nec alicui tradidit, et nihil cogatur exolvere. Quod si ad domum suam adduxerit, et iudicem non monuerit, vel inconventu publico infra octavam diem non contestaverit, duplum satisfaciatur.

XV. — Si animal quodcumque pavidum inligetur, per quod ruptum aut debilitetur, aut moriatur.

Si quis caput mortui pecoris, aut ossa vel aliquid unde animal terreatur, ad caudam caballi crediderit alligandum, et per hoc currendo ruptus probetur, aut mortuus; alium sanum caballum domino reformare non moretur, quia legum statuta transcendit. Quod si caballus nihil debilitatis incurrit, L. ictus accipiat flagellorum. Si servus hoc fecerit, C. verberibus addicatur.

XVI. — Antiqua.

Si vitiosum animal, quum apud dominum est, cuiuscumque ætatis occidisse hominem videatur.

Si quis bovem aut taurum, vel quemcumque quadrupedem noxium habuerit, aut vitiosum; eum antequam alicui noceat, non moretur occidere. Quod si de vitio quadrupedis ex vicinorum contestatione cognoverit, et postea eum reservaverit, aut paverit, vel distulerit occidere, ac postea alicui mortem aut debilitationem, sive vulnus intulerit; iuxta leges componere non moretur, sicut est de homicidis, id est, viris ac mulieribus, infantibus, servis vel ancillis compositio constituta. Ita ut si iugulaverit aliquem ipse quadrupes de ingenuis personis, D. solidi componantur. Pro libertis autem medietas huius compositionis, id est, CCL. solidi pro eo qui occisus est, in satisfactione dabuntur. Si autem servum alicuius occiderit, duos eiusdem meriti servos dominus eius qui occisus est, in satisfactione recipiet. Annos habens ingenuus XX., CCC. solidi componantur, et ab hoc usque ad eum qui annos L. habuerit, unam compositionem iubemus stare. A L. annis usque ad illum qui habet LXV., CC. solidi componantur. Qui vero super hoc habuerit, C. solidi componantur. Qui XV. annos habuerit, CL. solidi componantur. Si infra XIV. annos habuerit, CXL. solidi componantur. Si infra XIII. annos habuerit, CXXX. solidi dentur. Si infra XII., CXX. solidi dentur. Si infra XI., CX. Si infra X., C. Si vero novem, aut octo, vel septem, LXL. solidi componantur. Et si sex, vel quinque, aut quatuor annorum fuerit, LXXX. solidi componantur. Si certe trium vel duorum annorum fuerit, LXX. solidi componantur. Nam si unius anni fuerit, LX. solidi componantur. Et si filiam alicuius aut uxorem iugulaverit, a XV. anno usque ad XL. CCL. solidi componantur, et a XL. usque ad sexagesimum, CC. solidi componantur. Quod si superior annorum numerus fuerit, C. solidi componantur. A quinto decimo vero anno, aut inferius, sicut et de pueris est constitutum, medietatem compositionis eius secundum ætatem vel sexum ordinem reddere compellatur.

XVII. — Antiqua.

Si animal vitiosum quis a se abiciat, vel non abiectum retineat.

Si quis bovem aut aliud animal nocivum vel vitiosum habuerit, eum occidere, vel a se proicere non moretur; ita ut vicinis omnibus notum faciat, quia eum a se proiecit. Quod si eum non occiderit aut proiecerit, sed servaverit, quidquid damni admiserit, ille componat, qui eum apud se reservasse cognoscitur.

XVIII. — Antiqua.

Suæ habendum culpæ, si irritatum animal noceat irritantem.

Si quis vitiosum bovem aut canem, vel aliud animal contra se in ira concitaverit, quidquid passus fuerit, culpæ eius, qui hoc pertulit, oportet adscribi.

XIX. — Antiqua.

Si iuste aut iniuste concitatus canis quempiam debilitasse vel occidisse probetur.

Si aliquem canis momorderit alicuius, et de morsu illius aliquis debilitatus probetur, aut mortuus, domino canis nihil calumniæ noveatur: si tamen eundem canem, ut morderet, non irritasse cognoscitur. Quod si canem suum, ut furem aut quemcumque criminisum comprehenderet, irritavit, et ita momorderit fugientem; si de morsu illius fuerit debilitatus aut mortuus, nihil ex eo causationis existat. Nam si eum ad innocentem forsitan iniuriandum incitavit, tamquam si ipse vulnus intulerit, iuxta leges componere non moretur.

XX. — Antiqua.

De cane damnoso.

Si cuiuslibet canis damnosus fuerit, ut devastet ver-

vices, vel alia pecora forte evertere cœperit, et deprehensus fuerit; ipse dominus canis, ubi ex hoc fuerit commonitus, eum illi tradat cui damnum primitus constat fuisse inlatum, ut eum occidat. Quod si eum occidere noluerit, vel illi tradere cui damnum primum constat fuisse inlatum; quidquid postmodum canis damni admiserit, dominus canis duplam compositionem reddere non moretur.

XXI. — Flavius Cindasvintus Rex.

De læsione vestis.

Si quis qualibet occasione vestem adsciderit, vel ruperit alienam, atque sordibus maculaverit, et talis macula in veste patuerit, ut extra fœditatem tolli minime possit; pro facti crimine obnoxius teneatur, ita ut similem vestem integram restituat. Quod si talem vestem non habuerit, domino eius vestis pretium, quantum integra illa quæ rupta est, vel excissa atque maculata est valere potuit, dare compellatur. Vestem vero, quæ rupta vel maculata est, ille accipiat, qui hanc compositionem exsolverit. Si vero servus hoc fecerit, et dominus pro eo componere noluerit, servum pro qualitate criminis tradere non moretur.

XXII. — Antiqua.

Si fraudulenter quis ambulans, in laqueos feris præparatos incidat

Si quis sudas in vinea posuerit, sive in campo propter feras, et ibi aliquis dum furtum facere tentat incidit, culpæ eius oportet adscribi, qui vulnus excipit, quod in rem alienam fraudulenter ingressus est.

XXIII. — Antiqua.

Vt qui laqueos feris ponit, et loca discernat in quibus ponat, et vicinos admoneat.

Si quis in terris suis, vineis foveas fecerit, ut feras in eisdem foveis vel desertis comprehendat, aut laqueos vel arcus protenderit, seu balistas in locis secretis vel desertis, ubi via nulla est, quæ non consueverat frequentari, nec ubi pecudum possit esse accessus; si alicuius animal, per hanc occasionem quæ ad feras adaptatur, extingatur aut occidatur, pecus quod perit incautus venator exsolvat, quia quadrupes sibi ea cavere non potuit. Homines vero proximos vel vicinos venator antea commoneat: et si post commonitionem quisque in hæc incautus invenerit, nihil ex hoc calumniæ venatori oportet opponi, quia se illi periculo, qui commonitionem audire neglexit, obiecit. Si quis vero de locis longinquiribus veniens, qui non fuerat ante commonitus, ignorans incidit, et fuerit debilitatus aut mortuus; is qui feris insidias vel laqueos præparavit, tertiam partem compositionis exsolvat, quæ fuerat hactenus debilitatis hominibus vel occisis in legibus comprehensa. Quia in itinere hominibus hoc periculum nescientibus apparere non debuit.

XXIV. — Antiqua.

De damnis iter publicum concludentium.

Si iter publicum clausum sit, rumpenti sepem aut vallum, nulla calumniæ moveatur. Ille vero qui viam clauserat, quæ consueverat frequentari, si servus est a iudice perducatur ad sepem, et C. flagella suscipiat, et per districtionem iudicis priorem viam aperire cogatur, etiam si messis ibidem esse videatur. Si vero id fuerit a potentiore commissum, exigantur ei solidi XX. Reliquæ autem personæ talia committentes, decenos solidos exolvere compellantur: ita ut omnis huius rei compositio fisci viribus inferatur.

XXV. — Antiqua.

De servando spatio iuxta vias publicas.

Viam per quam ad civitatem, sive ad provincias nostras ire consuevimus, nullus præcepti nostri temerator existat, ut eam excludat, sed in utrumque medietas

aripennis libera servetur, ut iter agentibus adplicandi spatium non vetetur. Si quis autem huius legis præcepta transenderit, si maior persona est, det solidos XV. Inferiores vero personæ octenos solidos solvant fisco profuturos. Qui certe iuxta huiusmodi viam, messem, aut vineam, vel pratium sive conclusum habere cognoscitur, sepe utrumque concludat; quod si propter paupertatis angustiam campum sepibus non possit ambire, fossatum protendere non moretur.

XXVI. — Antiqua.

Si de campis vacantibus iter agentium animalia expellantur.

Si quis de apertorum et vacantium camporum pascuis, licet eos quisque fossis præcinxerit, caballos aut boves, aut cætera animalia generis cuiuscumque iter agentium ad domum suam inclusurus adduxerit, per duo capita tremissem cogatur exolvere. Si vero ut non pascantur expulerit, per quatuor capita tremissem accipiat, qui exceptit iniuriam. Quod si hæc et quæ superius dicta sunt, servus domino nesciente commiserit, a comite civitatis vel iudice C. flagellorum ictibus verberetur, et dominus servi nullam calumniam aut detrimentum sustineat.

XXVII. — Antiqua.

Ne iter agentibus pascua non conclusa vetentur.

Iter agentibus in pascuis quæ conclusa non sunt, deponere sarcinam, et iumenta vel boves pascere non vetetur. Ita ut non uno loco plusquam biduo, nisi hoc ab eo cuius pascua sunt obfuerint, commorentur, nec arbores maiores vel glandiferas, nisi præstitit silvæ dominus, a radice succidant. Ramos autem ad pascendos boves non prohibeantur competenter incidere.

XXVIII. — Vt qui in transitu fluminis culturam facit, laborem sepe circumdet.

Qui in eo loco, ubi transitus fluminis est, culturam fecerit vel præsumptum ripæ, aut ubi pecora transeunt potuerit excludere, et fecerit fortasse cultura, sepem etiam facere non moretur. Quod si non fecerit, et aliquid damni fuerit per hanc negligentiam suæ inutilitatem perpressus, nihil compositionis ab aliquo accipiat, quia negligentiam illius ad alterius damnum redundare non convenit.

XXIX. — Antiqua.

De discretione concludendorum fluminum.

Flumina maiora, id est, per quæ isoces aut alii pisces maritimi subriguntur, vel forsitan retia aut quacumque commercia veniunt navium, nullus ad integrum contra multorum commune commodum suæ tantummodo utilitati consulturus excludat. Sed usque ad medium alveum, ubi maximus fluminis ipsius concursus est, sepem ducere non vetetur, ut alia medietas diversorum usibus libera relinquatur. Si quis contra hoc fecerit, excluda ipsius a comite civitatis, vel a iudice sine aliqua excusatione rumpatur: et si honestioris loci persona est, X. solidos det illis quos impedire conatus est. Si vero inferior persona est, V. solidos det, et L. flagella suscipiat. Quod si ab utraque parte huius fluminis duo manserint, non liceat ad integrum flumen excludere, ut dicat unusquisque eorum quod medietatem suæ partis excluserit: sed alter superius, alter inferius clausuram facere ex medietate fluminis non prohibeatur. Si vero locus non fuerit nisi tantummodo in uno transitu, sic excludatur, ut naves et retia per medium discurrere possint. Quod si comes civitatis, aut aliquis cuiuscumque clausuram contra hanc ordinationem nostram evertere præsumat, X. solidos domino clausuræ dare debeat. Certe si minor persona hoc fecerit, V. solidos clausuræ domino cogatur exolvere, et L. flagella a iudice eius loci accipiat. Si servus hoc fecerit, C. verberibus subiacebit.

XXX. — Antiqua.

De confrigentibus molina et conclusionis aquarum.

Si quis molina violenter fregerit, quod fregit infra XX. dies reparare cogatur, et insuper XX. solidos compellatur exsolvere. Quod si infra statutum tempus non reparaverit, alios viginti solidos implere cogatur, et C. insuper flagella suscipiat. Eadem et de stagnis quæ sunt circa molina, et conclusionibus aquarum præcipimus custodiri. Quod si servus talia præsumpserit, est disrupta reparet, et C. verbera portet.

XXXI. — Flavius Recesvintus Rex.

De furantibus aquas ex decursibus alienis.

Multarum terrarum situs qui indiget pluviis, foveri aquis studetur inriguis, cuius terræ ita experimentum tenetur, ut si defecerit aquarum solitus usus, despere tur confisus ex fruge proventus. Proinde ubi maiores aquæ sunt, si quis furtive aut malitiose aquam ex decursibus substraxerit alienis, per quatuor horarum spatium det solidum unum. Ubi autem minores sunt derivationes aquarum, per quatuor horas exsolvat tremissem unum. Aqua vero quantis horis alibi dilapsa convincitur, tantis ad inrigandum competenti tempore domino reformetur. Servus si sua sponte ista præsumpserit, pro maioribus aquis C. flagella suscipiat: pro minoribus vero L. verberum cessionibus succumbat.

V. TITVLVS.

DE PASCENDIS PORCIS, ET ANIMALIBVS DENVTIANDIS ERRANTIBVS.

I. De porcis in glandem præsumptive aut placito missis. — II. De porcis inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis. — III. Si porci ad glandem sub placito suscepti ante datas decimas furto levantur. — IV. De porcis errantibus in silva præventis. — V. Si quorumcumque animalium grex in pascua intraverit aliena. — VI. Vt pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur. — VII. Vt errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet. — VIII. Ne animalia errantia occupata, aut tondentur, aut caractere notentur, vel in alieno iure ducantur.

I. — De porcis in glandem præsumptive aut placito missis.

Qui porcos in silva sua tempore glandis invenerit primum custodi aliquid velut pigneris tollat indicium, e domino pastoris vel parentibus mandat; ut, si convenit, usque ad tempus decimarum porcos in silva sua permittat, et pignus quod pastori tulerat, reformare procuret. Quod si noluerit porcos illius in silvam suam intrmittere decimandos, et ille eos alia vice in silva sua invenerit, etiam si porci pauci fuerint, unum exinde qui silvam suam defendit, occidat. Si autem plures porci fuerint, duos tollat, et præsumat occidere, et nullam calumniam pertimescat; et nihilominus tertia vice eum cuius porcos invenit admoneat, ut porcos suos in silvam suam, si voluerit, introducat, et decimum iuxta consuetudinem solvat. Quod si nec tunc voluerit de dandis decimis definire, et ille eos tertia vice in silva sua qui interdixit invenerit, decimum ex omnibus pro iure suo præsumat. Si vero aliquis sub pactione decimarum porcos in silvam intromittit alienam, et usque ad brumas porci in silva alterius paverint, decimas sine ulla contradictione persolvat. Nam si post brumæ tempus porcos suos in silva, quam conduxerat, noluerit retinere, vicesimum caput, sicut est consuetudo, domino silvæ cogatur exsolvere.

II. — De porcis inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.

Si inter consortes de glandibus fuerit orta contentio, pro eo quod unus ab alio plures habeat porcos: tunc qui minus habuerit, liceat ei secundum quod terram dividit, porcos ad glandem in portione sua suscipere, dum-

modo æqualis numerus ab utraque parte ponatur, et postmodum decimus dividant, sicut et terras dividerunt.

III. — Antiqua.

Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto levantur.

Si quis ad glandem sub placito decimarum porcos in silvam intromittat alienam, et eos occulte priusquam decimetur amoverit; pro fure teneatur, et decimam adiecta furti compositione restituat. Si vero hoc servus, domino nesciente, commiserit, C. ictus accipiat flagellorum, et dominus nullum damnum aut detrimentum sustineat, sed reddat decimas quas debet. Si autem hoc, domino iubente, commissum est, ipse qui iussit furti compositionem cogatur exsolvere.

IV. — Antiqua.

De porcis errantibus in silva præventis.

Qui porcos errantes in silva sua invenerit, aut testari vicinis debet, aut claudere. Et si dominus porcorum non adfuerit, unum porcum prima vice præsumat, et iudici qui fuerit in proximo constitutus nuntiet, apud se porcos qui vagabantur inclusos. Deinde si dominus porcorum vel pecorum non inveniat, custodiat tanquam suos, et pro glandibus decimam consequatur; et quum dominus adfuerit, mercedem custodiæ, facta præsentibus iudicibus ratione, de temporis spatio percipiat.

V. — Si quorumcumque animalium grex in pascua intraverit aliena.

Si in pascua grex alienus intraverit, seu ovium sive vaccarum, hoc quod de porcis constitutum est, præcipimus custodiri. Consortes vero vel hospites nulli calumniæ sabiaceant; quia illis usum herbarum quæ conclusæ non fuerant constat esse commumem. Qui vero sortem suam totam forte concluserit, et aliena pascua, absente domino, invadit, sine pascuario non præsumat, nisi forsitan dominus pascuæ voluerit.

VI. — Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

Vt pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur.

Caballos vel animalia errantia liceat occupare, ita ut qui invenerit denuntiet, aut episcopo, aut comiti, aut iudici, aut senioribus loci, aut etiam in conventu publico vicinorum. Quod si non denuntiaverit, furis damnum habebit. Similis et de aliis rebus ordo manebit.

VII. — Antiqua.

Vt errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet.

Qui errantia animalia et sine custode invenerit, ita diligenter occupet, ut non evertat; sed sicut propria diligit atque custodiat. Quod si dominus qui perdidit caballum suum vel animal non eversum, sed dilectum et sanum invenerit, per singula capita maiora quaternas siliquas ille qui invenit accipiat, et quantum in substantia ipsius caballi vel animalis expendisse iuraverit, a domino caballi recipiat. Cæterum si evertit, duplum animal domino cogatur exolvere.

VIII. — Ne animalia errantia occupata aut tondentur, aut caractere notentur, vel in alieno iure ducantur.

Caballum captum errantem nullus tondere vel vendere præsumat. Caballis etiam aut bobus vel aliis quibuslibet pecoribus errantibus nulli liceat caracteres infigere. Quod si quis inventum animal vendere aut donare præsumpserit, secundum leges sicut fur teneatur. Qui vero totonderit, tres solidos compulsus exsolvat. Ita erit etiam ei, qui caractere infixit.

VI. TITVLVS.

DE APIBVS, ET EARVM DAMNIS.

I. De inventis apibus defendendis. — II. Si damnum faciant apes. — III. De furatis apibus.

I. — De inventis apibus defendendis.

Si quis apes in silva sua, aut in rupibus, vel in saxo, aut in arboribus, vel in quacumque loco invenerit, faciat tres decurias, quæ vocantur characteres; unde potius non per unum characterem fraus nascatur. Et si quis contra hoc fecerit, atque alienum signatum intruperit, duplum restituat illi cui fraus inlata est, præterea XX. flagella suscipiat.

II. — Si damnum faciant apes.

Si quis apiaria in civitate aut in villa forsitan construxerit, et aliis damnum intulerit; statim moneatur, ut ea in

abditis locis transferre debeat: ne forsitan in eodem loco hominibus aut animalibus damnum inferant. Et qui hæc præcepta aut testationem neglexerit, et damnum suffocationis in quadrupes intulerit; quod mortuum fuerit, duplum restituat: quod debilitatum est, ille obtineat, et simile domino reddat, et pro iudicis contestatione quam audire neglexit, V. solidos coactus exsolvat.

III. — Flavius Recesvintus Rex.

De furatis apibus.

Si quis ingenuus in apiario furti causa fuerit comprehensus, si nihil exinde abstulerit, propter hoc quod ibidem comprehensus est, III. solidos solvat, et L. flagella suscipiat. Ceterum si abstulerit, novcuplum cogatur exsolvere, et prædictum numerum flagellorum excipiat. Si servus vero ingrediens nihil abstulerit, C. verberibus addicatur. Quod si abstulerit, sexcuplum reddere compellatur, pro quo si dominus satisfacere noluerit, eum servitorem illi, qui damnum pertulit, tradat.

LIBER IX.

DE FUGITIVIS, ET REFUGIENTIBVS.

I. TITVLVS.

DE FUGITIVIS ET OCCVLTORIBVS, FVGAMQVE PRÆBENTIBVS.

I. Si ingenuus vel servus fugitivum celasse reperiantur. — II. Si fugitivus vincitus quocumque ligamine absolvat. — III. Infra quod tempus mancipium latens inventum iudici debeat presentari. — IV. Si nesciens quis fugitivum susceperit, et ei humanitatem dederit. — V. Si alienum mancipium quis persuadeat, ut fugiat, vel humanitatem impendat. — VI. Si ignotus homo susceptus multis diebus apud alium commoretur. — VII. Si servus fugitivum sciens ostenderit viam fugiendi. — VIII. De susceptione fugitivorum, si dominus vel servus suscipiat alterius fugitivum. — IX. Vt ad cuius domum fugitivus venerit, vicinis et loci prioribus contestetur. — X. Vt bis venditus servus per fugam rediens in libertate permaneat. — XI. Vt discutiatur mancipium fugitivum, ne propter lucrum fuerit ad domum suscipientis immissum. — XII. Si ingenuum se esse mentiens servus sub mercedis conditione apud alium commoretur. — XIII. Si fugitivus in domo cuiuscumque fuerit inventus. — XIV. De mercede eius, quiprehenderit fugitivum. — XV. Si servus fugiens se esse mentiat ingenuum. — XVI. Si servus fugiens dicat se esse ingenuum, et ob hoc mulieris ingenuæ connubia sortiatur. — XVII. De his quæ servus fugiens adquisisse videtur. — XVIII. De his qui præventos servos dominis reformare contemnunt. — XIX. Si ingenuus vel servus latrones celandos susceperint. — XX. Vt iudex cum omnibus rebus, cum quibus fugitivum invenerit, domino advenientem presentet. — XXI. De mancipiis fugitivis, et de susceptione fugitivorum.

I. — Si ingenuus vel servus fugitivum celasse reperiantur.

Si quis ingenuus servum fugitivum celatum habuerit, alium pariter meriti cum eodem servo domino dare cogatur. Si vero servus sine conscientia domini sui fugitivum celaverit, servi ambo publice centena flagella suscipiant: dominus vero servi nihil damni sustineat.

II. — Si fugitivus vincitus quocumque ligamine absolvat.

Si quis servum alienum in fuga lapsum, ferro vincitum aut in quocumque ligamento constitutum absolverit, pro præsumptione sua qui hoc fecerit, det domino servi solidos X. Si vero non habuerit unde componat, a iudice C. flagella suscipiat, et servum requirere ac domino restituere non moretur. Quod si eum non potuerit invenire, aut servum æqualis meriti domino reddere compellatur, aut si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti, illi cuius servum laxaverit addicendus. Quod si hoc servus fecerit sine domini voluntate, coram iudice C. flagella suscipiat. Et si vincitus inveniri non potuerit,

servus qui solvit tradatur in servitium domino vinculati. Quandocumque autem qui vincitus fuit inventus extiterit domino reformetur, et datus pro eo servus ad proprium dominum revertatur. Si autem conscio domino id fecerit, ipse dominus componat, sicut est de ingenuis superior constitutum.

III. — Infra quod tempus mancipium latens inventum iudici debeat presentari.

Si cuiuslibet servus ad aliquem latens advenerit, statim eum presentare iudici non differat. Quod si eum non præstaverit, et usque ad octavam noctem apud eum moratus fuerit, aut si ad longinquiora loca transierit, duos eiusdem meriti servos domino cogatur exsolvere. Nam si apud eum mancipium, quod susceperat, subcelatum invenitur, alterum cum eo dare domino non moretur: qui infra diem legibus constitutum noluit contestari.

IV. — Si nesciens quis fugitivum susceperit, et ei humanitatem dederit.

Si quis nesciens fugitivum susceperit, et ei humanitatem dederit, et non amplius ibidem fuerit immoratus quam una die vel nocte, domino quærenti fugitivum suum præbeat sacramentum, se nescisse quod fugerit; aut si certe potuerit adprobare quod fugitivum non celaverit, ab omni calumnia liber abscedat. Si vero ibi bido aut triduo aut quadriduo pro reparandis sumptibus vel cuiuscumque occasionis causa præteriens moras adferre voluerit, conventus a domino ubi postea manserit, vel a quo fugitivus humanitatem acceperit, cogatur ostendere; et infra sex menses, aut inveniat fugitivum, aut eos apud quos postea fuerit, ostendat. Quod si non potuerit invenire, conscientiam suam ex hoc sacramento purgare debet, et apud quem novissime venit; aut representet qui fugit, aut pariter meriti servum domino reddat. Et si servus postea fuerit inventus illum quem pro eodem dederat recipiat, et ab omni calumnia securus abscedat.

IV. — Si alienum mancipium quis persuadeat ut fugiat, vel humanitatem impendat.

Si quis alienum mancipium persuaserit ut fugeret, aut